

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Кузьменко Д.В., ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

Категорія «транспарентність» відносно нещодавно почала вживатися у вітчизняній економічній літературі і відразу здобула значну популярність. Разом з тим, в країнах з англосаксонською системою права, значення цієї дефініції з погляду розвитку економічних та фінансових процесів майже абсолютизується вже протягом десятиліть. А, зважаючи на процеси конвергенції, транспарентність також стала невід'ємною ознакою ведення бізнесу і країнах з континентальною системою права.

В той же час, в країнах з транзитивною економікою спостерігається радикально відмінна ситуація – серед більшості підприємців відсутнє розуміння переваг, що їх отримує компанія, яка реалізує політику відкритості. Більше того, надмірна транспарентність розглядається вітчизняними підприємцями як підґрунтя для виникнення потенційних загроз, пов'язаних із «ворожим поглинанням». Чи не єдиним виключенням є українські компанії, що залучають ресурси з глобального фінансового ринку – для них ефективна фінансова комунікація є обов'язковим елементом стратегії фінансування. «Прозорість», «відкритість», «гласність» - всі ці поняття доволі часто розглядаються як рівнозначні з погляду характеристики впливу інформації та інформаційної політики на діяльність різних економічних суб'єктів. Не виключенням є і ринок позичкового капіталу – для кредиторів та позичальників, інших його учасників, інформація є надзвичайно важливим фактором, який впливає на ефективність операцій. Фактично, прозорість бізнесу перетворюється на унікальний, хоча і досить своєрідний актив позичальника, наявність якого може бути суттєвим фактором для виділення боргового фінансування банківською установою. Втім, не слід виключати можливості, коли транспарентність за певних умов може не призвести до очікуваного позичальником ефекту – наприклад, до відмови від кредитування з боку банківської установи. Проте, такий факт не можна, на наш погляд, розглядати виключно в негативному контексті. Можливо, що саме подібна відмова позитивно вплине на ризики, і значно зменшить небезпеку банкрутства фірми у перспективі. Окрім того, вона дасть привід для перегляду компонентів стратегічного розвитку компанії, що є потенційним позичальником.

Зазначимо, що в контексті розвитку банківського кредитування в Україні, транспарентність необхідно аналізувати в трьох площинах:

- по-перше, з позиції нормативно-правового регулювання, оскільки ця сфера встановлює мінімальні вимоги до відкритості учасників ринку позичкового капіталу, а також – механізми доступу до публічної інформації;
- по-друге, з погляду сукупності відносин між різними агентами у українській економіці (частиною якої є ринок позичкового капіталу) з приводу функціонування інституту транспарентності;
- по-третє, як характеристику конкретної інформаційної взаємодії банківської установи та позичальника під час кредитування.

З нашого погляду, найбільш важливими з виділених є другий та третій фактори, оскільки саме вони характеризують суб'єктивний вплив економічної поведінки учасників процесу кредитування у сфері інформаційної політики. Яким чином вони впливають на кількісні та якісні характеристики банківського кредитування в Україні?

В цьому контексті підкреслимо, що існують підстави для тверджень стосовно домінантної позиції «інформаційної закритості», притаманній для більшості учасників ринку позичкового капіталу України, насамперед, позичальників.

Опосередкованим підтвердженням таких висновків є:

1. Процеси, що притаманні корпоративному секторові економіки України (саме нефінансові корпорації є основною групою позичальників). Після набрання чинності Закону України «Про акціонерні товариства» [2] триває реорганізація відкритих та закритих АТ у публічні та приватні. За даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, станом на початок 2012 року [3] здійснювали свою діяльність 5761 ВАТ та 21 ПАТ, тоді як

закритих та приватних акціонерних товариств було майже 19 тис. Подібний вибір організаційно-правової форми господарювання, на наш погляд, свідчить – підприємства віддають перевагу тим з них, які не передбачають достатнього рівня транспарентності (зокрема, ТОВ та ПрАТ).

2. Відсутність інституційних передумов для реалізації політики інформаційної відкритості суб'єктами бізнесу в Україні. Звернемо увагу на наступний симптоматичний факт – протягом тривалого періоду часу в Україні зберігається відносно високий рівень «тіньової економіки» - за даними Міністерства економічного розвитку та торгівлі в Україні 38-39 % від ВВП у 2008-2011 рр.

3. Функціонування потужних фінансово-промислових груп, в яких банки виконують функції обслуговування інтересів підприємств добувної та обробної галузей, і, відповідно, змінюють свої пріоритети в банківському кредитуванні.

4. До цього часу банківське кредитування розглядається більшістю підприємств як метод фінансування, що забезпечує від необхідності «надмірного» розкриття інформації про свою діяльність, особливо, з точки зору порівняння з емісією цінних паперів на фондовому ринку.

Зауважимо, що подібні тенденції не в останню чергу обумовлені у політикою самих банківських установ. Період 2005-середини 2008 рр. став не тільки часом галопуючого зростання обсягів кредитування реального сектору економіки в Україні, він також визначив реалізацію вітчизняними банківськими установами своєрідної стратегії конкурентної боротьби, яка полягала в мінімізації вимог до позичальників, в т.ч. – і у сфері оприлюднення інформації. Подібна стратегія об'єктивно не могла сприяти зростанню прозорості ведення бізнесу у більшості позичальників. І, без перебільшення, саме вона була одним із головних факторів, який спричинив погіршення кредитного портфелю банківської системи України у 2008-2009 рр.

В питанні зростання транспарентності позичальників не можна обійти увагою роль держави у таких процесах. Відразу підкреслимо, що обмежувати її виключно встановленням вимог до кількісних та якісних параметрів інформації, що повинна оприлюднюватися суб'єктами бізнесу не варто. Роль держави є значно ширшою, адже саме вона формує економічне середовище для ведення бізнесу. Наприклад, неефективна фіскальна політика може з коротким часовим лагом призвести до переходу великої кількості підприємств у «тіньовий сектор» та об'єктивно погіршити їх транспарентність, в т.ч. і з точки зору потенційних кредиторів.

Відповідно, на наш погляд, транспарентність ринку позичкового капіталу повинна забезпечуватися на двох рівнях:

- по-перше, на рівні конкретних угод між позичальником та кредитною установою;
- по-друге, на рівні умов макросередовища, в якому функціонує потенційний позичальник та кредитор.

Література: 1. Тесля Е. А. Международные требования и российская практика применения установленных форм и методов раскрытия корпоративной информации// Молодой ученый. – 2009. – №7. – с.57-64. 2. Закон України «Про акціонерні товариства» №524-6 від 17 вересня 2008 року. [Електронний ресурс]// Законодавство України: [сайт]. Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. - Назва з екрана. 3. Звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2011 рік.

ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПІЛЬГ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ ПДВ В УКРАЇНІ

Лесько М.В., ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

Пільги є визначальною характеристикою податкової системи будь-якої країни. Саме пільги, з одного боку, є фактичним проявом стимулюючого та регулюючого значення податків, з іншого – викликають найбільше суперечок як в наукових колах, так і серед практиків [1, 2, 3]. Не є виключенням і ситуація з пільгами у сфері оподаткування податком на додану вартість в Україні. Викликають критику і їх склад, і можливості стимулюючого впливу на підприємницьку діяльність, насамкінець, часто дослідниками ставиться питання про повну відміну пільг з ПДВ